

บทความวิจัย

วันที่รับบทความ:

16 พฤษภาคม 2561

วันแก้ไขบทความ:

14 พฤศจิกายน 2561

วันที่รับบทความ:

5 ธันวาคม 2561

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเกษตรกรบ้านทุ่งศรี จังหวัดแพร่

ฐิระ ทองเหลือ* และ วิกานดา ใหม่เพย

สาขาวิชาการจัดการชุมชน มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ 54140

*ผู้เขียนหลัก อีเมล: inthanin.farm@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของเกษตรกรบ้านทุ่งศรี จังหวัดแพร่ และประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและการประกอบอาชีพทางการเกษตรของเกษตรกร เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมีผู้เข้าร่วมวิจัยคือเกษตรกรจำนวน 40 คน จากผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกร 51 ครอบครัว เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมลดรายจ่ายในครัวเรือน เป็นระยะเวลา 1 ปี 4 เดือน (มกราคม พ.ศ. 2557 – พฤษภาคม พ.ศ. 2558) ภายใต้งาน 4 กิจกรรม คือ การปลูกผักสวนครัวรอบบ้าน การเลี้ยงไส้เดือนเพื่อผลิตมูลไส้เดือน

และกำจัดขยะ การทำผลิตภัณฑ์ในครัวเรือน และการทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ผลวิจัยพบว่า ภาพรวมของเกษตรกรสามารถลดรายจ่ายในครัวเรือนได้จริง ทั้งการลดรายจ่ายจากการใช้ปุ๋ยเคมีในการปลูกผักรอบบ้าน ลดการซื้อผักและผลิตภัณฑ์ในครัวเรือน เนื่องจากเกษตรกรหันมาปลูกผักสวนครัว เลี้ยงไส้เดือน ทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพและทำผลิตภัณฑ์ในครัวเรือนมากขึ้น

คำสำคัญ: จังหวัดแพร่ บ้านทุ่งศรี การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง การลดรายจ่าย การพัฒนาเพื่อความยั่งยืน

Application of the Sufficiency Economy Philosophy to Reduce Household Expenses of Farmers in Ban Thung–Sri, Phrae Province

Research Article

Thira Thongluea* and Viganda Maifaey

Received:

16 May 2018

Revised:

14 November 2018

Accepted:

5 December 2018

Community Management Department, Maejo University – Phrae Chalem Prakiat, Rong Kwang District, Phrae Province, Thailand 54140

***Corresponding author's E-mail:** inthanin.farm@gmail.com

Abstract

This Participatory Action Research (PAR) aims to study the application of the sufficiency economy philosophy in reducing household expenses of farmers in the context of Thung–Sri area, Phrae province. Data are collected from 40 farmers in 51 families who participate in reducing household expenses activities for a year (January 2014 – May 2015). There are 4 activities: planting vegetables around the house, earthworm farming for castings and waste disposal, making products for household

use, and making biological organic fertilizer. The research shows that by planting vegetables and raising earthworms to make organic fertilizers and household products, the farmers can cut down their household expenditure, especially on chemical fertilizers, vegetables, and household expense.

Keywords: Phrae province, Thung–Sri area, Sufficiency economy philosophy, Reduction of expenses, Sustainable development

บทนำ

ปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของเกษตรกรเป็นปัญหาใหญ่ที่นำไปสู่การมีหนี้สิน ซึ่งภาครัฐมีความพยายามที่จะแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่องทั้งนี้ในระบบและนอกระบบ ตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน โดยผ่านโครงการต่างๆ ที่กระจายสู่ครัวเรือนในชุมชน แต่ยังคงพบว่าเกษตรกรมีปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายจนนำไปสู่การมีหนี้สินจากครัวเรือนทั่วประเทศประมาณ 20 ล้านครัวเรือน พบว่าเป็นครัวเรือนที่มีหนี้สินประมาณ 10.8 ล้านครัวเรือน หรือร้อยละ 53.8 โดยมีจำนวนหนี้สินเฉลี่ย 163,087 บาทต่อครัวเรือน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการก่อหนี้เพื่อใช้ในครัวเรือน ร้อยละ 75.0 ประกอบด้วยหนี้เพื่อใช้ในการซื้อบ้าน/ที่ดิน ร้อยละ 36.8 อุปโภคบริโภค ร้อยละ 36.7 และหนี้เพื่อใช้ในการศึกษามีเพียงร้อยละ 1.5 เท่านั้น สำหรับหนี้เพื่อใช้ในการลงทุนและอื่นๆ ร้อยละ 25.0 นั้น พบว่าส่วนใหญ่เป็นหนี้เพื่อใช้ในการทำเกษตร ร้อยละ 13.4 ใช้ทำธุรกิจและอื่นๆ อีก ร้อยละ 11.6 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557) เมื่อพิจารณาในส่วนของหนี้สินเกษตรกรช่วงปีเพาะปลูก 2550/51 – 2553/54 ในภาพรวม พบว่ากว่าร้อยละ 73 ของครัวเรือนเกษตรกรทั่วประเทศเป็นครัวเรือนที่มีหนี้สิน และมีจำนวนเพิ่มขึ้นทั้งจำนวนครัวเรือนและมูลค่าของหนี้สินปลายปี นั่นคือจากปี 2550/51 มีครัวเรือนเกษตรกรเป็นหนี้ 4.261 ล้านครัวเรือน ในปี 2553/54 เพิ่มขึ้นเป็น 4.585 ล้านครัวเรือน หรือจากร้อยละ 73 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 78 ของครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด และมูลค่าหนี้สินปลายปีเพิ่มขึ้นจาก 53,885 บาทเป็น 59,808 บาทต่อครัวเรือน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2557) ในปี พ.ศ. 2557 มีแนวโน้มการเป็นหนี้ของเกษตรกรสูงขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากการประกอบอาชีพที่ต้องอาศัยปัจจัยการผลิตทั้งเรื่องเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยา สารเคมี และฮอร์โมนต่างๆ รวมทั้งค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันที่สูงขึ้น จนทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ต้องเข้าสู่วงจรการเป็นหนี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ประกอบกับราคาพืชผลทางการเกษตรไม่แน่นอน ทำให้เกษตรกรต้องประสบปัญหาหนี้สิน การลดภาระหนี้สินของเกษตรกรจึงต้องเริ่มต้นทำความเข้าใจปัญหาของตนเองที่ประสบอยู่ การปรับแนวคิด การลดปัญหาเรื่องหนี้สินจำเป็นต้องเริ่มต้นจากการลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและการทำการเกษตร การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นแนวทางหนึ่งของการนำหลักปรัชญาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ให้เดินบนเส้นทางสายกลาง มีความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในชีวิต รู้จักระมัดระวังในการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพ ไม่ประมาท มีความขยัน อดทน ซื่อสัตย์ ประหยัดคอดออม มีความรอบรู้ในสิ่งที่ทำให้สามารถดำเนินไปด้วยความมั่นคง

บริบทของพื้นที่และเกษตรกร

บ้านทุ่งศรีเป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่างจากจังหวัดแพร่ประมาณ 28 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 11,200 ตารางกิโลเมตร เป็นพื้นที่การเกษตรประมาณ 8,600 ไร่ ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม ที่ราบสูง และติดภูเขาทางทิศตะวันออก โดยมีแม่น้ำแม่คำมี อ่างแม่ดอน เป็นสายน้ำหลักที่ใช้ในการเกษตร ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จำนวน 51 ครัวเรือน จาก 89 ครัวเรือน เกษตรกรสามารถทำการเกษตรได้ถึงปีละ 2-3 ครั้ง รายได้ส่วนใหญ่มาจากการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ข้าวโพด ข้าว และยาสูบ นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคในครัวเรือน เช่น ไก่พื้นเมือง กบ และปลา ดังภาพที่ 1

การปลูกพืชเศรษฐกิจต้องอาศัยปัจจัยการผลิตจากภายนอกเป็นส่วนใหญ่ ทั้งปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เครื่องจักรกลและแรงงานต่างๆ ประกอบกับผลผลิตมีราคาไม่แน่นอน ส่งผลให้ประสบปัญหาการขาดทุนและเกิดหนี้สิน แม้จะมีการส่งเสริมโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในลักษณะต่างๆ อยู่บ้าง เช่น การตั้งกลุ่มออมทรัพย์ การรวมกลุ่มจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อลดต้นทุน แต่ยังคงพบปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพทางการเกษตรยังเป็นปัญหาใหญ่สำหรับเกษตรกรบ้านทุ่งศรี จนนำไปสู่การเป็นหนี้ ดังนั้นการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงสามารถลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของเกษตรกรบ้านทุ่งศรี ซึ่งทีมวิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจความต้องการของเกษตรกร พร้อมทั้งรับสมัครเกษตรกรเข้าร่วมโครงการโดยแบ่งเป็น 4 กิจกรรม ประกอบด้วย การส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ การเลี้ยงไส้เดือนเพื่อผลิตมูลไส้เดือนและกำจัดขยะ การปลูกผักสวนครัวรอบบ้าน เพื่อลดการซื้อผักจากภายนอก และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ไว้ใช้ในครัวเรือน เพื่อลดการซื้อผลิตภัณฑ์ต่างๆ จากภายนอก

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research) โดยมีผู้เข้าร่วมวิจัย คือเกษตรกรบ้านทุ่งศรี หมู่ที่ 3 จำนวน 40 คน จากผู้ประกอบอาชีพเกษตรกร 51 ครัวเรือน ใช้เวลาปฏิบัติการ 1 ปี 4 เดือน ตั้งแต่ มกราคม พ.ศ. 2557-พฤษภาคม พ.ศ. 2558 โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ 1) ระยะเตรียมการวิจัย 2) ระยะดำเนินการวิจัย และ 3) ระยะติดตามและประเมินผลการวิจัย โดยนักวิจัยทำการติดตามผลพร้อมทั้งปรับปรุง

กิจกรรมตามความต้องการของเกษตรกร จนได้รูปแบบของการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่/ชุมชนและสามารถลดรายจ่ายในครัวเรือนเป้าหมายอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีกรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพที่ 2

การเตรียมการวิจัย

ทีมวิจัยได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน อาชีพ และรายได้ เพื่อที่จะนำไปสู่โจทย์ของการวิจัย โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลต่างๆ มาวิเคราะห์ เพื่อการวางแผนการวิจัยให้สอดคล้องกับความจำเป็นของชุมชนบ้านทุ่งศรี

การดำเนินการวิจัย

ทีมวิจัยได้แบ่งกระบวนการในการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 กระบวนการ ได้แก่

1) สัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชน (Focus group discussion)

ข้อมูลการสัมภาษณ์ประกอบด้วยข้อมูลการทำการเกษตร การส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ผ่านมา การศึกษาสภาพปัญหาโดยรวมในเรื่องการลดรายจ่ายของเกษตรกร และความต้องการโครงการสนับสนุนเพื่อลดรายจ่ายของเกษตรกร

2) จัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ 4 กิจกรรม เพื่อลด

รายจ่ายในครัวเรือนให้กับเกษตรกร ประกอบด้วย การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ไว้ในครัวเรือน การเลี้ยงไส้เดือนเพื่อผลิตมูลไส้เดือนและกำจัดขยะ และการปลูกผักสวนครัวรอบบ้านเพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือน โดยดำเนินการตั้งแต่เดือนมิถุนายน – สิงหาคม พ.ศ. 2557 ดังภาพที่ 3

3) ขยายกิจกรรมสู่ครัวเรือน โดยทีมวิจัยทำงานร่วมกับ

ผู้นำชุมชนเพื่อขยายกิจกรรมสู่ครัวเรือนในชุมชน เพื่อเป้าหมายในการลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ดังภาพที่ 4

การติดตามและประเมินผลการวิจัย

การติดตามผลการวิจัยได้รับความร่วมมือจากกลุ่มเกษตรกรบ้านทุ่งศรี ทีมวิจัยได้ติดตามเก็บข้อมูลเป็นระยะ ทั้งแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check list) แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth schedule interview) เรื่องการลดรายจ่ายในครัวเรือนของเกษตรกร รวมทั้งการรับฟังปัญหาต่างๆ จากผู้เข้าร่วมวิจัยเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการวิจัยต่อไป

แผนที่แสดงลักษณะชุมชนบ้านทุ่งศรี

ลักษณะพื้นที่ของบ้านทุ่งศรี

การประกอบอาชีพการเกษตรของบ้านทุ่งศรี

ความเป็นอยู่ของเกษตรกรบ้านทุ่งศรี

ภาพที่ 1 แสดงลักษณะพื้นที่และการประกอบอาชีพของเกษตรกรบ้านทุ่งศรี

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิทยากรให้ความรู้เรื่องการผลิตปุ๋ย

วิทยากรให้ความรู้เรื่องการทำผลิตภัณฑ์ในครัวเรือน

วิทยากรให้ความรู้เรื่องการเลี้ยงไส้เดือน

วิทยากรให้ความรู้เรื่องการปลูกผักสวนครัว

ภาพที่ 3 เกษตรกรเข้าร่วมอบรมโครงการลดรายจ่ายในครัวเรือนและทำการเกษตร

การขยายผลการอบรมเรื่องการทำผลิตภัณฑ์ในครัวเรือน

เกษตรกรที่ผ่านการอบรมขยายผลการปลูกผักสวนครัว

การขยายผลการเลี้ยงไส้เดือนในชุมชน

การขยายผลการผลิตปุ๋ยและการใช้ปุ๋ยอินทรีย์กับผักสวนครัว

ภาพที่ 4 การขยายกิจกรรมหลังการอบรมเกษตรกรสู่ครัวเรือนอื่นๆ ในชุมชน

ผลการวิจัย

จากการศึกษาถึงสภาพปัญหาของเกษตรกรบ้านทุ่งศรี พบว่า ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นค่าเล่าเรียน ค่าใช้สอยในครัวเรือน ปัญหานี้สิน และปัญหาค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพทางการเกษตรคือ ต้นทุนการเกษตรสูงทั้งการปลูกยาสูบ ข้าวโพด ข้าว ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมี รวมทั้งราคาของผลผลิตยังขึ้นอยู่กับผู้รับซื้อ นอกจากนี้พบว่าค่าใช้จ่ายที่สูงเกิดจากค่าแรงงาน เครื่องจักรกลในการไถและเก็บเกี่ยว และปัญหาพื้นที่มีจำกัด ปัญหาเรื่องน้ำ รวมทั้งราคาผลผลิตตกต่ำ ถึงแม้มีการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่บ้างแล้ว เช่น การรวมกลุ่มเพื่อผลิตปุ๋ยหมัก การรณรงค์ลดการเผาตอซัง การทำปุ๋ยชีวภาพ การใช้ไตรโคเดอร์มา บิวเวอร์เรีย เพื่อป้องกันและกำจัดศัตรูและโรคพืช รวมทั้งการรวมกลุ่มออมทรัพย์ ก็ยังพบปัญหา

เรื่องค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เกษตรกรจึงต้องการให้ดำเนินการส่งเสริมกิจกรรมลดรายจ่ายในครัวเรือนและการประกอบอาชีพการเกษตร ดังนี้ การทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ การเลี้ยงไส้เดือนเพื่อผลิตมูลไส้เดือนและกำจัดขยะ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ไว้ใช้ในครัวเรือน และการปลูกผักสวนครัวรอบบ้าน

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือนทั้ง 4 กิจกรรม พบว่าการปลูกผักสวนครัวรอบบ้านมีการขยายเพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 38 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 95 และมีแนวโน้มสูงขึ้น รองลงมาคือการเลี้ยงไส้เดือนเพื่อผลิตมูลไส้เดือนและกำจัดขยะ พบว่าเพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 20 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 45 ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชน พบว่ามีการแจ้งความจำนงค์เพื่อขอสนับสนุนท่อซีเมนต์เพื่อนำไปเลี้ยงไส้เดือนจำนวน 35 ครัวเรือน (ธีระวัฒน์ ติะวิภา, สัมภาษณ์ 20 เมษายน 2558) การทำผลิตภัณฑ์ไว้ใช้ในครัวเรือนเพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 27

ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 42.5 การทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพเพิ่มขึ้นเป็น 10 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 20 ตามลำดับ (ตารางที่ 1)

การลดรายจ่ายในครัวเรือนของเกษตรกรบ้านทุ่งศรี โดยรวมพบว่าอยู่ระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.97 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ลดการใช้ปุ๋ยเคมีในการปลูกผักรอบบ้านมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.68 รองลงมาคือ ลดการซื้อผลิตภัณฑ์ไว้ใช้ในครัวเรือนและลดการซื้อผักสวนครัว ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.88 สำหรับลดการซื้อหมู ไก่ ลดการซื้อเครื่องปรุงต่างๆ รวมทั้งลดการเดินทางไปซื้อของที่ตลาด พบว่าน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ย 1.83, 1.78 และ 1.78 ตามลำดับ (ตารางที่ 2) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่าเกษตรกรได้หันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยหมักเพื่อปลูกผักรอบบ้านและเพื่อความปลอดภัยในสุขภาพมากขึ้น การทำผลิตภัณฑ์ไว้ใช้เองในครัวเรือนพบว่าหลังจากได้รับการอบรมและปรับปรุงผลิตภัณฑ์ไว้ใช้ในครัวเรือนโดยเน้นการใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนและลดการใช้สารเคมีต่างๆ ทำให้เกษตรกรที่เคยเกิดการแพ้ คัน หันมาใช้ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตเองมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการลดลงของรายจ่ายในครัวเรือนอย่างชัดเจน

ผลของการเข้าร่วมโครงการลดรายจ่ายในครัวเรือนของเกษตรกรบ้านทุ่งศรี โดยรวมอยู่ระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.73 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน 5 ข้อ คือ

สุขภาพของเกษตรกรดีขึ้น มีค่าเฉลี่ย 4.45 รองลงมาคือ อาหารปลอดภัย มีค่าเฉลี่ย 4.20 การใช้พื้นที่รอบบ้านให้เกิดประโยชน์พึ่งพาตนเองได้ และความมั่นใจในการดำเนินชีวิต มีค่าเฉลี่ย 4.00, 3.83 และ 3.50 ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า สุขภาพเกษตรกรดีขึ้นกว่าในอดีต ลดการไปพบหมอ และเกษตรกรมั่นใจในสุขภาพตัวเองมากขึ้น นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สังเกตการใช้พื้นที่รอบบ้านของเกษตรกรที่เกิดประโยชน์มากขึ้น พบว่ามีจำนวน 5 ราย ที่สามารถปลูกและจำหน่ายผักจนมีรายได้เพิ่มขึ้นคุณภาพชีวิตและรายได้อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.33 และ 2.80 ตามลำดับ (ตารางที่ 3) ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่าเกษตรกรลดการซื้อผักจากตลาดมากขึ้น มีการปลูกผักเพื่อจำหน่ายมากขึ้น เนื่องจากผักปลอดภัยเป็นสิ่งที่ต้องการของตลาด นอกจากนี้เกษตรกรบางราย (นายสอ ไร่พอ) ยังมีการเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เองทำให้ลดต้นทุนการผลิตได้เพิ่มขึ้น รายได้จากการปลูกผักเพียง 3 ไร่ สามารถส่งลูกเรียนจบปริญญาตรี ทั้ง 3 คน และไม่มีหนี้สิน (นายสอ ไร่พอ, สัมภาษณ์ 20 พฤษภาคม 2558)

การลดรายจ่ายทางการเกษตรของเกษตรกรบ้านทุ่งศรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.70 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ค่าใช้จ่ายในการทำเกษตรลดลงในระดับมาก

ตารางที่ 1 ผลการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประยุกต์ใช้ในครัวเรือนเกษตรกรบ้านทุ่งศรี

ลำดับ	กิจกรรมลดรายจ่ายในครัวเรือน	เริ่มต้น (ม.ค. 2557)	ดำเนินการ (เม.ย. 2558)	ร้อยละ	เรียงลำดับ
1	การเลี้ยงไส้เดือนเพื่อผลิตมูลไส้เดือนและกำจัดขยะ	2	20	45	2
2	การทำผลิตภัณฑ์ไว้ใช้ในครัวเรือน	10	27	42.5	3
3	การทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ	2	10	20	4
4	การปลูกผักสวนครัวรอบบ้าน	7	38	95	1

ตารางที่ 2 การลดรายจ่ายในครัวเรือนของเกษตรกรบ้านทุ่งศรี

ลำดับ	รายจ่ายที่ลดลงในครัวเรือน	ระดับความคิดเห็น			
		ค่าเฉลี่ย	SD	แปลผล	เรียงลำดับ
1	ลดการซื้อผักสวนครัว	3.88	0.88	มาก	2
2	ลดการซื้อผลิตภัณฑ์ในครัวเรือน	3.88	0.88	มาก	2
3	ลดใช้ปุ๋ยเคมีในการปลูกผักรอบบ้าน	4.68	0.57	มากที่สุด	1
4	ลดการซื้อหมู ไก่	1.83	0.96	น้อยที่สุด	3
5	ลดการซื้อเครื่องปรุง เช่น น้ำปลา เกลือ น้ำตาล	1.78	0.83	น้อยที่สุด	4
6	ลดการเดินทางไปซื้อของที่ตลาด	1.78	0.77	น้อยที่สุด	4
	รวม	2.97	0.81	ปานกลาง	

จำนวน 2 ข้อ คือการใช้ปุ๋ยเคมีในการปลูกผักสวนครัว มีค่าเฉลี่ย 4.33 สูงสุด รองลงมาคือค่าใช้จ่ายเรื่องสุขภาพลดลง มีค่าเฉลี่ย 4.00 ค่าใช้จ่ายเรื่องการใช้สารเคมี การชำระหนี้สินอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.58 และ 3.00 ตามลำดับ และระดับน้อยที่สุด จำนวน 3 รายข้อ คือ การลดค่าใช้จ่ายในเรื่องค่าไฟฟ้ารวมมีค่าเฉลี่ย 1.43 ค่าใช้จ่ายเรื่องเมล็ดพันธุ์ มีค่าเฉลี่ย 1.30 ค่าแรงงานมีค่าเฉลี่ย 1.28 ตามลำดับ (ตารางที่ 4) จากการสัมภาษณ์พบว่าเกษตรกรยังไม่สามารถลดปัจจัยการผลิตในเรื่องเมล็ดพันธุ์ ค่าเครื่องจักรกล ค่าแรงงาน และสารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช บางรายที่ยังมีความจำเป็นในการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมี เนื่องจากการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพและการใช้สารสกัดต่างๆ ต้องใช้เวลาและความถี่ในการใช้สูงกว่าการใช้สารเคมี (สถิต เบ็ญยะสา, สัมภาษณ์ 15 พฤษภาคม 2558) สำหรับหนี้สิน จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่าสาเหตุการเป็นหนี้ที่สำคัญที่สุด คือการส่งบุตรหลานเรียนในระดับ

มหาวิทยาลัย พบว่าบางรายมีหนี้สินสูงถึง 62,000 บาท/ปี และบางรายสูงถึง 120,000 บาท/ปี ทำให้เกษตรกรไม่สามารถหลีกเลี่ยงการเป็นหนี้ได้ (นายเสน่ห์ ปินตา, สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2558)

ผลสำเร็จของการเข้าร่วมโครงการลดรายจ่ายในการประกอบอาชีพการเกษตรของเกษตรกรบ้านทุ่งศรี พบว่า โดยรวมอยู่ระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.41 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ระดับมาก 5 ข้อ คือ คุณภาพดินดีขึ้น มีค่าเฉลี่ย 4.18 สุขภาพของเกษตรกรดีขึ้น มีค่าเฉลี่ย 4.15 คุณภาพน้ำดีขึ้น มีค่าเฉลี่ย 3.63 และคุณภาพของผลผลิตดีขึ้น มีค่าเฉลี่ย 3.50 ตามลำดับ และระดับน้อยจำนวน 2 ข้อ คือ คุณภาพของผลผลิตเพิ่มขึ้น มีค่าเฉลี่ย 2.20 และรายได้ของเกษตรกรเพิ่มขึ้นมีค่าเฉลี่ย 2.08 ตามลำดับ (ตารางที่ 5) ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า การส่งเสริมให้เกษตรกรใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งเรื่องการลดการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมี การใช้ปุ๋ยชีวภาพ ทำให้

ตารางที่ 3 ผลของการเข้าร่วมโครงการลดรายจ่ายในครัวเรือนของเกษตรกรบ้านทุ่งศรี

ลำดับ	ผลการเข้าร่วมโครงการลดรายจ่ายในครัวเรือน	ระดับความคิดเห็น			
		ค่าเฉลี่ย	SD	แปลผล	เรียงลำดับ
1	รายได้	2.80	0.91	ปานกลาง	7
2	อาหารปลอดภัย	4.20	0.69	มาก	2
3	สุขภาพของเกษตรกร	4.45	0.64	มาก	1
4	คุณภาพชีวิต	3.33	1.02	ปานกลาง	6
5	พึ่งพาตนเองได้	3.83	1.03	มาก	4
6	ใช้พื้นที่รอบบ้านให้เกิดประโยชน์	4.00	0.45	มาก	3
7	ความมั่นคงในการดำเนินชีวิต	3.50	1.40	มาก	5
รวม		3.73	0.88	มาก	

ตารางที่ 4 การลดค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพการเกษตรของเกษตรกรบ้านทุ่งศรี

ลำดับ	การลดค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพการเกษตร	ระดับความคิดเห็น			
		ค่าเฉลี่ย	SD	แปลผล	เรียงลำดับ
1	ค่าเมล็ดพันธุ์	1.30	0.69	น้อยที่สุด	6
2	ค่าปุ๋ยเคมี	4.33	0.73	มาก	1
3	ค่าสารเคมี	3.58	0.93	ปานกลาง	3
4	ค่าแรงงาน	1.28	0.45	น้อยที่สุด	7
5	ค่าใช้จ่ายเรื่องสุขภาพ	4.00	0.88	มาก	2
6	ค่าไฟฟ้ารวม	1.43	0.64	น้อยที่สุด	5
7	ชำระหนี้สิน	3.00	0.91	ปานกลาง	4
รวม		2.70	0.75	ปานกลาง	

ตารางที่ 5 ผลสำเร็จการเข้าร่วมโครงการลดรายจ่ายทางการเกษตรของเกษตรกรบ้านทุ่งศรี

ลำดับ	ผลสำเร็จของการเข้าร่วมโครงการลดรายจ่ายทางการเกษตร	ระดับความคิดเห็น			
		ค่าเฉลี่ย	SD	แปลผล	เรียงลำดับ
1	ผลผลิต	2.20	0.82	น้อย	6
2	คุณภาพของผลผลิต	3.50	0.96	มาก	5
3	คุณภาพดิน	4.18	0.81	มาก	1
4	คุณภาพน้ำ	3.63	0.93	มาก	4
5	รายได้	2.08	0.86	น้อย	7
6	คุณภาพสิ่งแวดล้อม	4.13	0.82	มาก	3
7	สุขภาพดีขึ้น	4.15	0.95	มาก	2
รวม		3.41	0.88	ปานกลาง	

คุณภาพของสิ่งแวดล้อมทั้งดิน น้ำ อากาศ ดีขึ้นอย่างชัดเจน ประกอบกับนโยบายของผู้นำได้รณรงค์ลดการเผาซึ่งข้าว ข้าวโพด จึงทำให้คุณภาพของสิ่งแวดล้อมดีขึ้นตามลำดับ และพบว่า มีปลา ปู หอย กบ เขียด นก ต่างๆ เพิ่มมากขึ้น ทำให้เกษตรกรสามารถนำมาเป็นอาหารเพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือนอีกทางหนึ่ง นอกจากนี้ สุขภาพของเกษตรกรดีขึ้น และการใช้สารเคมีลดลง (นายสงวน ยานะวิน, สัมภาษณ์ 20 พฤษภาคม 2558)

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก เรื่องความเปลี่ยนแปลงหลังการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรบ้านทุ่งศรี พบว่า

1) สิ่งแวดล้อมดีขึ้นอย่างชัดเจน เนื่องจากเกษตรกรได้หันมาใช้ปุ๋ยชีวภาพและลดการใช้สารเคมีมากขึ้น ทำให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้น ปลา ปู กบ เขียด นกต่างๆ กลับมามีความอุดมสมบูรณ์เหมือนในอดีต (บุญจบ ยอมสาร, สัมภาษณ์ 20 พฤษภาคม 2558)

2) ปัญหาสุขภาพของเกษตรกรโดยรวมลดลง เนื่องจากในอดีตเกษตรกรเคยเจอปัญหาผื่นคัน หอบหืด อ่อนเพลีย และต้องไปพบแพทย์ที่โรงพยาบาลเป็นประจำ หลังจากเกษตรกรลดการใช้สารเคมี ปัญหาสุขภาพก็ลดลงอย่างชัดเจน (สุดาทิพย์ ชัยคายนต์, สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2558)

3) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดีขึ้นอย่างชัดเจน เกษตรกรมีการรวมกลุ่มกันมากขึ้น คำนึงถึงประโยชน์ของชุมชนมากขึ้น ปัญหาเรื่องทะเลาะวิวาทลดลงอย่างชัดเจน ลดปัญหาลักขโมย ปัญหาทะเลาะเบาะแว้ง ลดการจับกลุ่มดื่มสุรา จึงทำให้เกษตรกรมีความสุขมากขึ้น (นายสิงห์แก้ว กองหล้า, สัมภาษณ์ 19 พฤษภาคม 2558)

4) ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนลดลง เกษตรกรหันมาปลูกผักไว้บริโภคเองเพื่อความปลอดภัย ลดรายจ่ายในครัวเรือน รวมทั้งการนำผลผลิตไปจำหน่ายกับชุมชนอื่นๆ มากขึ้น ทำให้เกิดรายได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้เกษตรกรส่วนใหญ่มีการเลี้ยงสัตว์เสริม

อาชีพ เช่น ไก่ กบ ปลา และการทำผลิตภัณฑ์ไว้ในครัวเรือนมากขึ้น (อักษร ชันทอง, สัมภาษณ์ 19 พฤษภาคม 2558)

5) การใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมีลดลงอย่างชัดเจน เพราะเกษตรกรส่วนใหญ่หันมาทำปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยมูลและไล่ไถ่เดือน เกษตรกรบางรายมีการทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพคุณภาพสูง ไว้ใช้เพื่อปรับสภาพดินก่อนปลูกข้าวและข้าวโพด ทำให้ลดการใช้ปุ๋ยเคมีลงได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งยังพบว่าการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมียังมีความจำเป็นในการเร่งการเจริญเติบโต ซึ่งสอดคล้องกับการส่งเสริมของผู้นำชุมชนที่ได้พยายามส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาใช้ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยหมัก เพื่อลดต้นทุนการผลิตกันมากขึ้น (บุญจบ ยอมสาร, สัมภาษณ์ 20 พฤษภาคม 2558)

อภิปรายผล

สภาพปัญหาของเกษตรกรบ้านทุ่งศรี พบว่าเกษตรกรมีปัญหาค่าใช้จ่ายในครัวเรือนส่วนใหญ่ เช่น ค่าเช่าเรือก ค่าใช้สอยในครัวเรือน และปัญหานี้สิน สำหรับค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพทางการเกษตร พบว่าส่วนใหญ่เกษตรกรมีปัญหาเรื่องต้นทุนการเกษตรสูง ปัญหาค่าใช้จ่ายเรื่องสารเคมี ปุ๋ยเคมี รวมทั้งราคาของผลผลิตยังขึ้นอยู่กับผู้รับซื้อ ปัญหาเรื่องน้ำสำหรับการทำการเกษตร รวมทั้งราคาผลผลิตตกต่ำ จะเห็นได้ว่าปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและการประกอบอาชีพทางการเกษตร หากเกษตรกรไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมการใช้จ่ายในครัวเรือนและการเกษตร จะส่งผลให้เกิดหนี้สินอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปาณิสรา จรัสวิญญู และ จัตรชนก จรัสวิญญู (2561) ได้ศึกษาแบบจำลองสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหา

ของเกษตรกรในประเทศไทย พบว่าเกษตรกรที่ไม่มีการเรียนรู้ มีความโลภและความเกียจคร้านเป็นแรงขับที่สำคัญที่นำไปสู่ปัญหาด้านกระบวนการ (การทำเกษตรเชิงเดี่ยว และการทำเกษตรสารเคมี) และปัญหาด้านทรัพยากรอันเกิดจากนโยบายของรัฐบาลที่ไม่เหมาะสมและการขาดแคลนทรัพยากรทางกายภาพ อันส่งผลให้เกิดผลลัพธ์คือ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ คือหนี้สินของเกษตรกร อันเนื่องมาจากต้นทุนการผลิตสูงและราคาผลผลิตตกต่ำ ดังนั้น การแก้ไขปัญหาของเกษตรกรจึงจำเป็นต้องดำเนินการเชิงระบบ ด้วยการให้ความสำคัญต่อทุกองค์ประกอบดังกล่าว

ความต้องการโครงการลดรายจ่ายในครัวเรือนและการทำการเกษตรของเกษตรกรบ้านทุ่งศรี พบว่าเกษตรกรต้องการให้ทีมวิจัย ส่งเสริมกิจกรรมลดรายจ่ายในครัวเรือนและการประกอบอาชีพการเกษตร เช่น การทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ การเลี้ยงไส้เดือนผลิตมูลไส้เดือนและกำจัดขยะ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ไว้ในครัวเรือน และการปลูกผักสวนครัวรอบบ้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกัญญา ดวงอุปมา และคณะ (2559) ได้ศึกษาการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาบ้านโนนสง่า ตำบลหนองกุง อำเภอมือเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า การนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ควรส่งเสริมและพัฒนากลุ่มปุ๋ยชีวภาพ การปลูกพืชผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ สร้างตลาดชุมชนขายสินค้าและผลผลิต ส่งเสริมการใช้ชีวิตอย่างพอเพียงเพื่อประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการลดรายจ่ายในครัวเรือนและการทำการเกษตรของเกษตรกรบ้านทุ่งศรี พบว่า

1) **รายจ่ายในครัวเรือนของเกษตรกรลดลง** เนื่องจากการลดการใช้ปุ๋ยเคมีในการปลูกผักสวนครัว มีการทำผลิตภัณฑ์ไว้ใช้เอง และพบว่า สุขภาพของเกษตรกรดีขึ้น มีอาหารปลอดภัยมากขึ้น การใช้พื้นที่รอบบ้านเกิดประโยชน์มากขึ้นและพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่า เกษตรกรได้หันมาให้ความสนใจทำปุ๋ยชีวภาพมากขึ้น ลดการซื้อผักสวนครัวจากนอกบ้าน จะเห็นว่าการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้อย่างเข้าใจ จะช่วยให้เกษตรกรสามารถลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นวรัตน์ บุญภิกษะ (2560) ได้ศึกษาการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีบ้านถ่อนนาลับ หมู่ที่ 1 ตำบลถ่อนนาลับ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน คือ มีการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เข้ามาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ชาวบ้านมีการพัฒนาการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงาน มีนักวิชาการพัฒนาและนักวิชาการจากภายนอกเป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนในด้านต่างๆ ผ่านกิจกรรมของชุมชน

จนนำไปสู่กระบวนการสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืน และได้รับรางวัลหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงของกระทรวงมหาดไทย ระดับประเทศในปี พ.ศ. 2554 และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จวง เหยียญุมิ และ ศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวล (2561) ได้ศึกษาโครงการแก้ไขปัญหาคาความยากจนตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของตำบลท่านางแนวพบว่า สามารถลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ และทำให้หมู่บ้านในพื้นที่โครงการสามารถเป็นหมู่บ้านต้นแบบ ในเรื่องการลดรายจ่ายระดับจังหวัดได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เทียนชัย สุริมาศ และ แทนพันธุ์ เสนะพันธ์ บัวใหม่ (2560) ได้ศึกษาโครงการบ้านต้นแบบจากคำสอนพ่อสู่ความสำเร็จเชิงประจักษ์ของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าการปรับใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกรอบและแนวคิดในการดำเนินชีวิต ทำให้ครอบครัวสามารถพึ่งตนเองและลดการพึ่งพาปัจจัยจากภายนอก และยังเป็นเครื่องมือการพัฒนาชุมชนสู่ความพอเพียง เป็นความสำเร็จเชิงประจักษ์

2) **การลดรายจ่ายในการประกอบอาชีพการเกษตร** พบว่าเกษตรกรสามารถลดค่าปุ๋ยเคมีและค่าใช้จ่ายเรื่องสุขภาพ เช่น ค่าใช้จ่ายการใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมี แต่ค่าใช้จ่ายสำหรับค่าไถพรวน ค่าเมล็ดพันธุ์ และค่าแรงงานลดลงน้อยมาก เนื่องจากเกษตรกรต้องจ้างเครื่องจักรกลจากภายนอกในราคาที่ค่อนข้างแพง และยังพบว่าการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรบ้านทุ่งศรี ยังช่วยให้คุณภาพดินดีขึ้น สุขภาพของเกษตรกรดีขึ้น คุณภาพน้ำดีขึ้น และคุณภาพของผลผลิตดีขึ้น จำนวนผลผลิตเพิ่มขึ้นสำหรับรายได้ของเกษตรกรเพิ่มขึ้นไม่มากนัก เนื่องจากต้นทุนยังสูง และยังคงอาศัยปัจจัยภายนอกเป็นหลัก นอกจากนี้ยังมีการใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมีในการปลูกยาสูบ และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รวมทั้งค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าจ้างแรงงาน ค่าเชื้อเพลิง ในการไถพรวน และปัจจัยอื่นๆ ทำให้ไม่สามารถเพิ่มรายได้จากการทำการเกษตรได้ จะเห็นได้ว่า การส่งเสริมหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และให้เกษตรกรหันมาพึ่งตนเองในการใช้ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ และการใช้สารชีวภัณฑ์ต่างๆ จะทำให้ต้นทุนการผลิตลดลงได้ เกษตรกรต้องเข้าใจถึงหลักการที่สำคัญของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ สามห่วง สองเงื่อนไข คือ เกษตรกรต้องรู้จักประมาณตนเอง รู้จักความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน ภายใต้เงื่อนไขการแสวงหาความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม เมื่อเข้าใจและปรับใช้อย่างเข้าใจจะส่งผลให้เกิดความสำเร็จทั้งการลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและการเกษตร รวมทั้งคุณภาพของสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของเกษตรกรดีขึ้นอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ (2560) พบว่า แนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยการทำการเกษตรปรานีต์ ให้ยึดหลักการทำจากพื้นที่เล็กๆ ไปหาใหญ่ตามกำลังความสามารถของตนเองและครอบครัว ลดการพึ่งพาจากภายนอก ประยุกต์ใช้เกษตรทฤษฎีใหม่เพื่อการพึ่งตนเอง

สรุปผล

กิตติกรรมประกาศ

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของเกษตรกรบ้านทุ่งศรี สามารถลดค่าใช้จ่ายในการปลูกผักรอบบ้านมากที่สุด รองลงมาลดการซื้อผลิตภัณฑ์ไว้ในครัวเรือน และลดการซื้อผักสวนครัวในระดับมาก สำหรับการซื้ออาหารประเภทหมู ไก่ และเครื่องปรุงต่างๆ รวมทั้งลดการเดินทางไปตลาดพบว่าน้อยที่สุด นอกจากนี้พบว่า คุณภาพของสิ่งแวดล้อมดีขึ้นอย่างชัดเจน โดยวัดจากการเพิ่มขึ้นของ กบ เขียด ปลาในแหล่งน้ำ คุณภาพของสิ่งแวดล้อมดีขึ้นเมื่อเกษตรกรลดการใช้สารเคมี และปุ๋ยเคมี รวมทั้งสุขภาพของเกษตรกรดีขึ้น ไปพบหมอน้อยลง สำหรับการค่าใช้จ่ายที่ยังลดลงน้อยมาก คือปัจจัยการผลิตในการประกอบอาชีพการเกษตร เนื่องจากเกษตรกรยังมีความจำเป็นต้องใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมี และเครื่องจักรกลจากภายนอกสำหรับการปลูกพืชเศรษฐกิจ

งานวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของเกษตรกรบ้านทุ่งศรีสำเร็จลุล่วงดี ด้วยความร่วมมือของผู้มีส่วนช่วยเหลือและให้ข้อเสนอแนะในประเด็นต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ขอบพระคุณคณะวิทยากร ดร. น้ำฝน รักประยูร ดร. ศุภชัย สุทธิเจริญ ผศ.ดร. มัณิมา ศุภวิมลพันธ์ คณาจารย์และเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ทุกท่าน

บรรณานุกรม

- จวง เขษย์ภูมิ และ ศุภวัฒน์กร วงศ์นวนสุ. (2561). การศึกษาโครงการแก้ไขปัญหาคาความยากจนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของตำบลท่านางแนว. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น ฉบับสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ฉบับธุรกิจและเศรษฐกิจ)*, 6(1), 38-45.
- เทียนชัย สุริมาศ และ แทนพันธ์ เสนะพันธ์ บัวใหม่. (2560). โครงการบ้านตุ๋นเย็น: จากคำสอนพ่อสู่ความสำเร็จเชิงประจักษ์ของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 11(พิเศษ), 85-91.
- นวรรตน์ บุญภิลละ. (2560). การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน: กรณีบ้านถ่อนนาลับ หมู่ที่ 1 ตำบลถ่อนนาลับ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธ*, 4(2), 66-75.
- ปาณิสรา จรัสวิญญู และ ฉัตรชนก จรัสวิญญู. (2561). แบบจำลองสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหของเกษตรกรในประเทศไทย. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, 6(1), 153-175.
- วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ. (2560). การดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยการทำเกษตรประณีต. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 36(1), 160-173.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2557). *การศึกษาหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรและขนาดของเงินกู้ที่เหมาะสม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). *สรุปผลที่สำคัญ การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2556*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.
- สุกัญญา ดวงอุปมา ภัทรพร ภาระนาถ และ ปาริณา แอนเดอร์สัน. (2559). การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาบ้านโนนสง่า ตำบลหนองกุง อำเภอเมืองจังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, 4(2), 212-223.